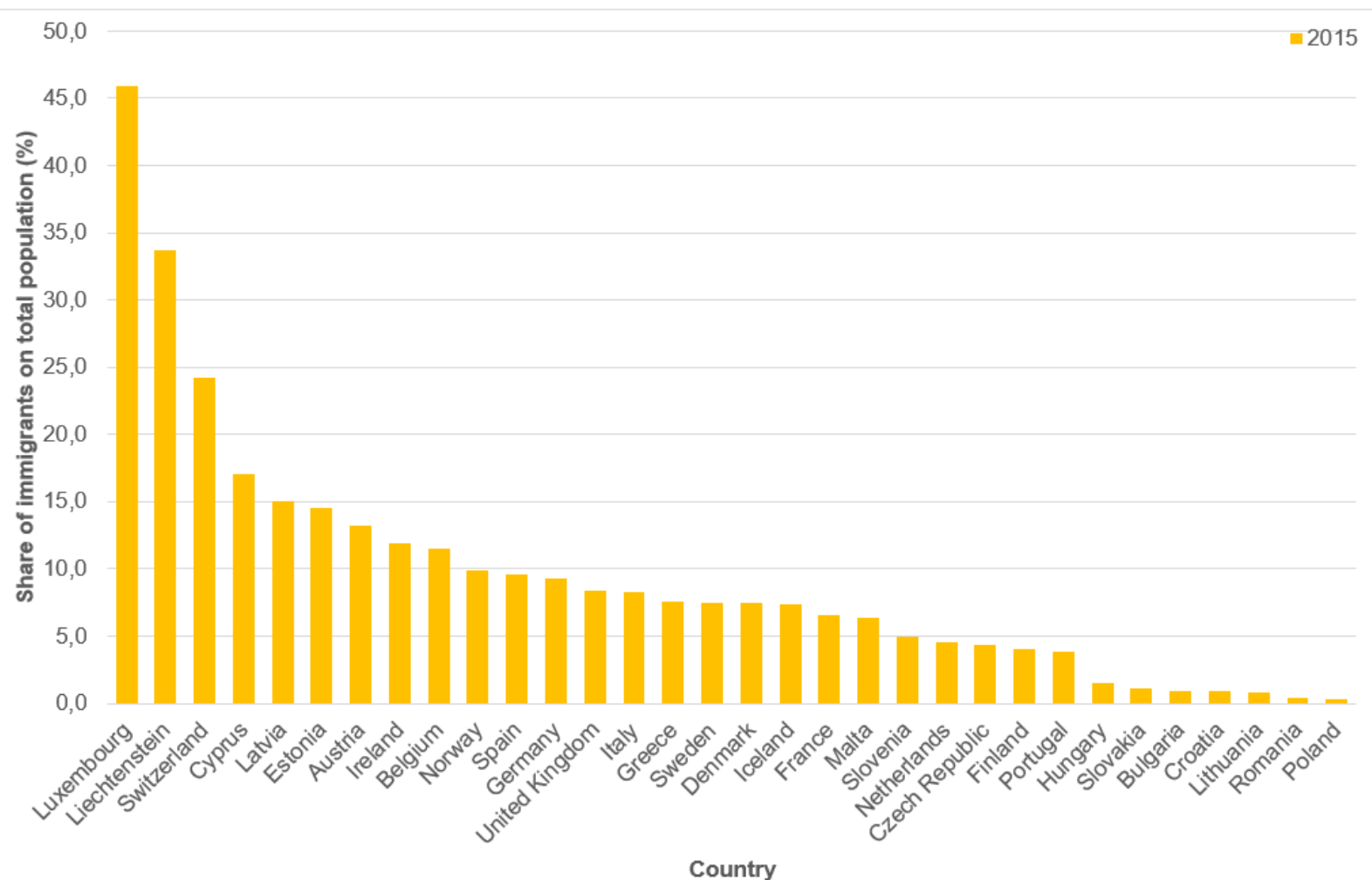

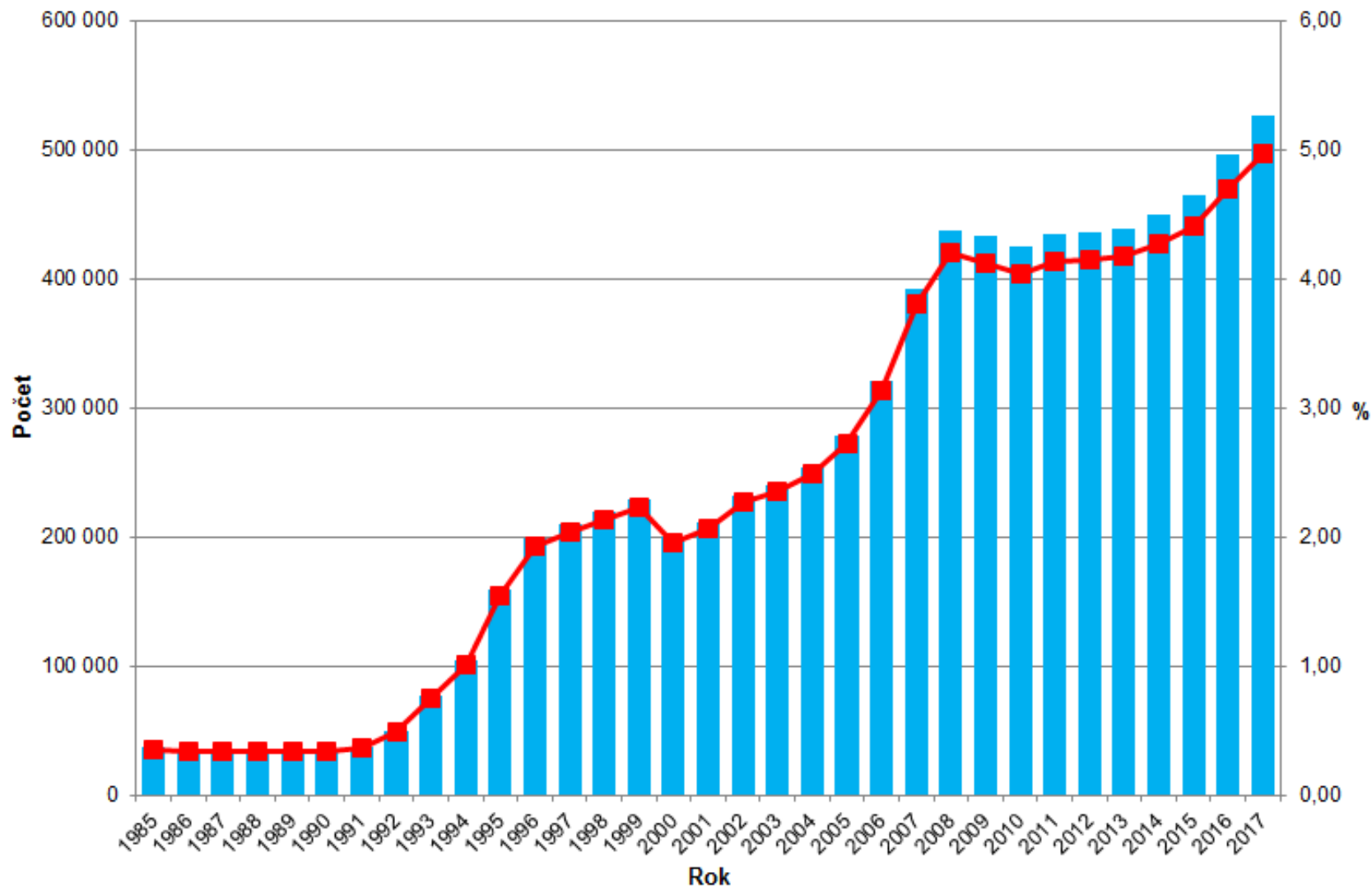
Mezinárodní migrace a Česko: ze země emigrantů zemí imigrantů

Markéta Seidlová
Konference ČDS, Brno 25. 5. 2018

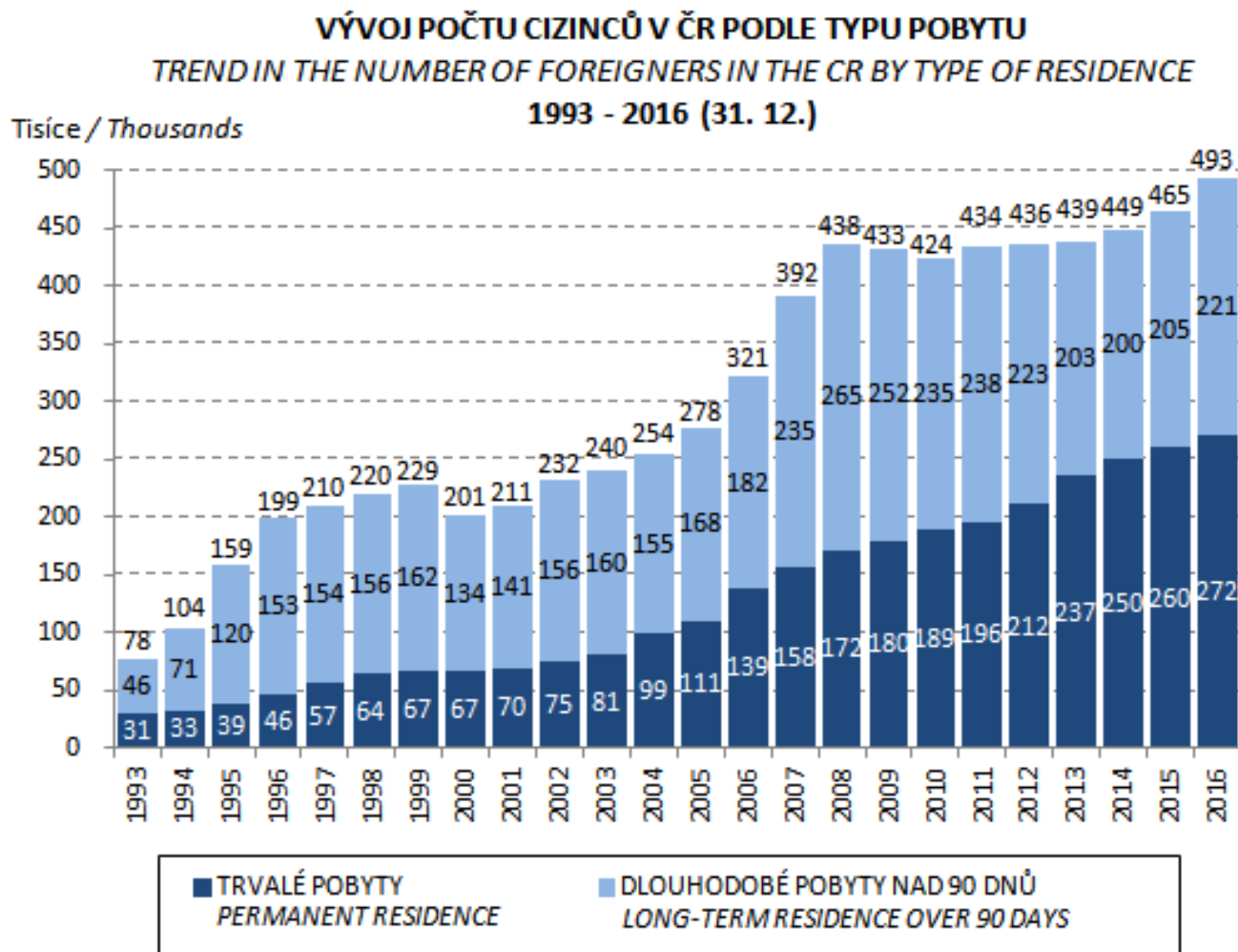
Podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel ve vybraných evropských zemích (2015)

Vývoj počtu imigrantů v Česku a jejich podílu na celkovém počtu obyvatel (1985 – 2017)

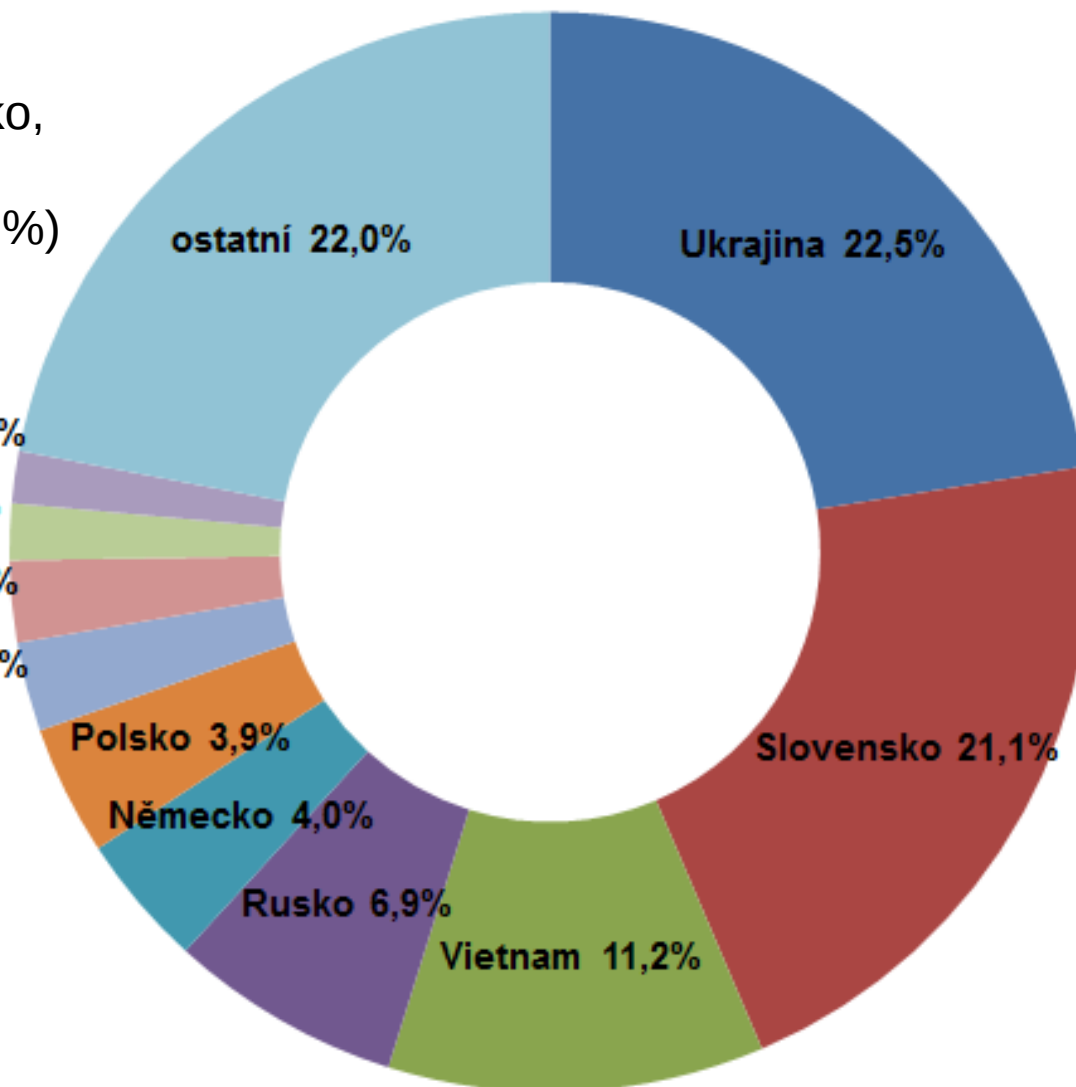

Vývoj počtu cizinců v Česku podle typu pobytu (1993 – 2016)

Složení populace imigrantů (k 31. 3. 2018)

Top 3 země
(Ukrajina, Slovensko,
Vietnam):
293 904 osob (54,8 %)

N = 535 970 osob
(43,4 % žen)

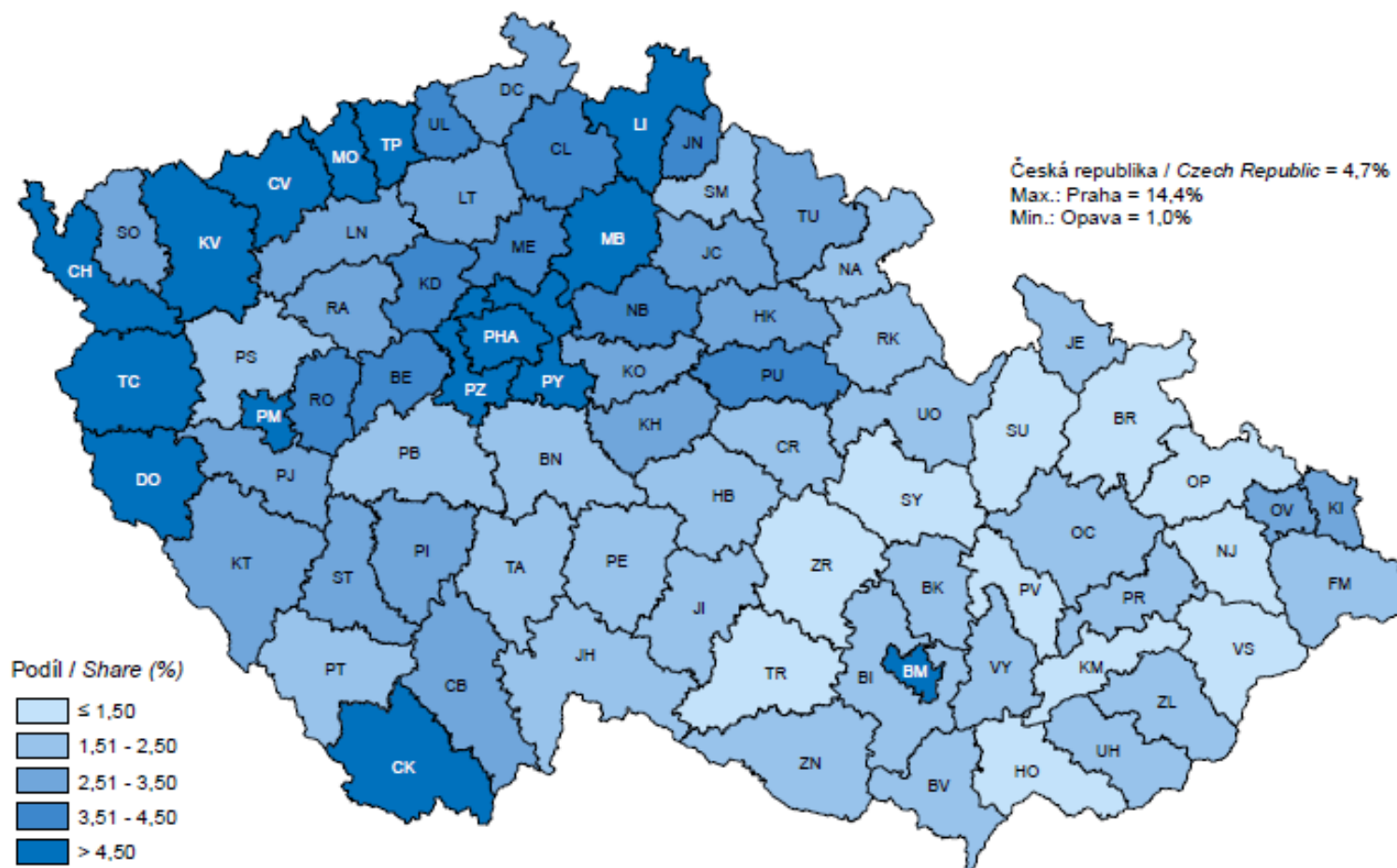
Cizinci se zaevidovaným / zaevidovaným povoleným pobytem na území České republiky

Občanství	31. 3. 2018	
	Počet	% z celkem
1 Ukrajina	120 431	22,5
2 Slovensko	113 177	21,1
3 Vietnam	60 296	11,2
4 Rusko	37 201	6,9
5 Německo	21 315	4,0
6 Polsko	20 831	3,9
7 Bulharsko	14 312	2,7
8 Rumunsko	13 119	2,4
9 Spojené státy	9 039	1,7
10 Mongolsko	8 357	1,6
ostatní	117 892	22,0
celkem	535 970	100,0
1 + 2 + 3	293 904	54,8

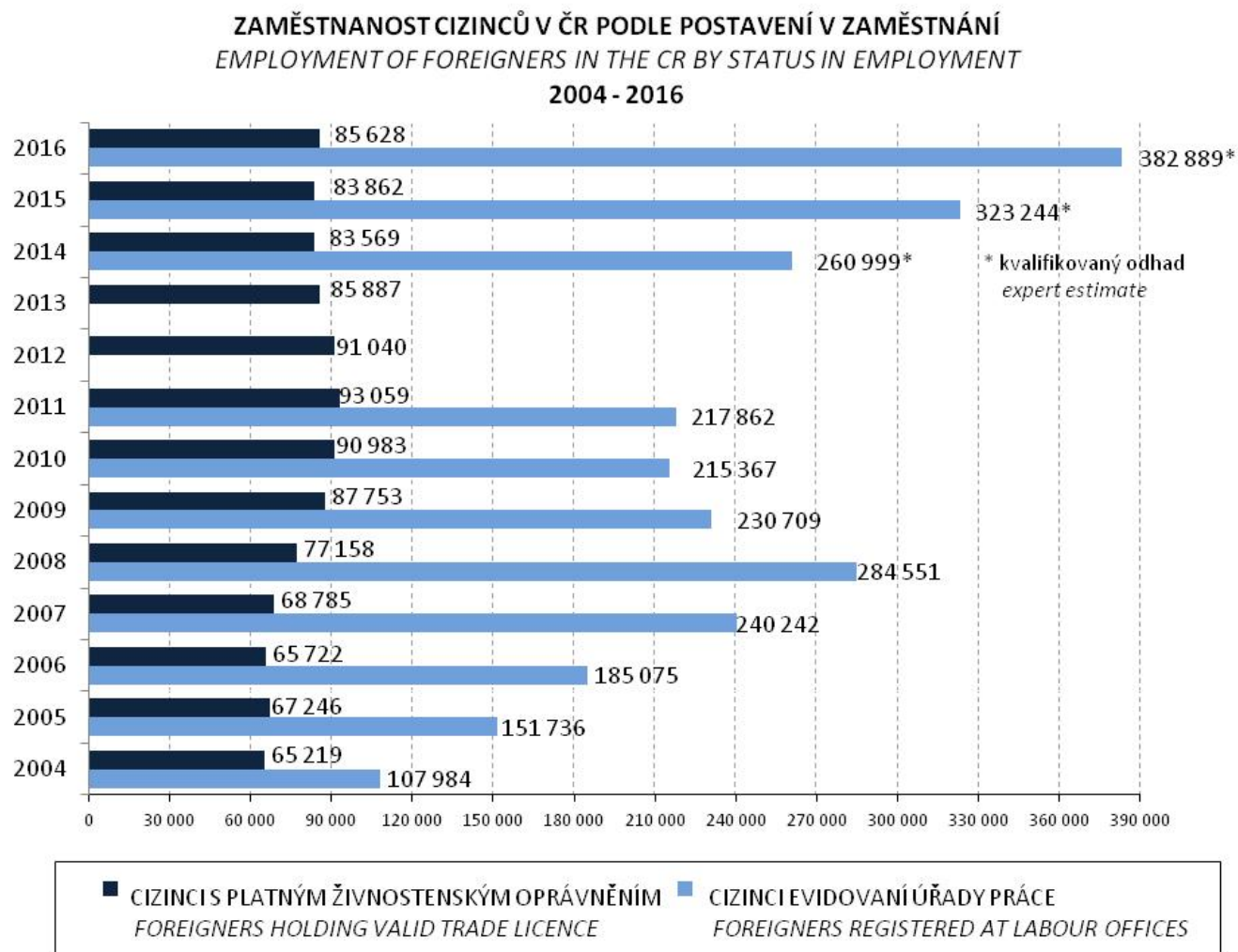
Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel (2016)

PODÍL CIZINCŮ NA OBYVATELSTVU ČR K 31. 12. 2016

SHARE OF FOREIGNERS IN THE POPULATION OF THE CR AS AT 31 DECEMBER 2016

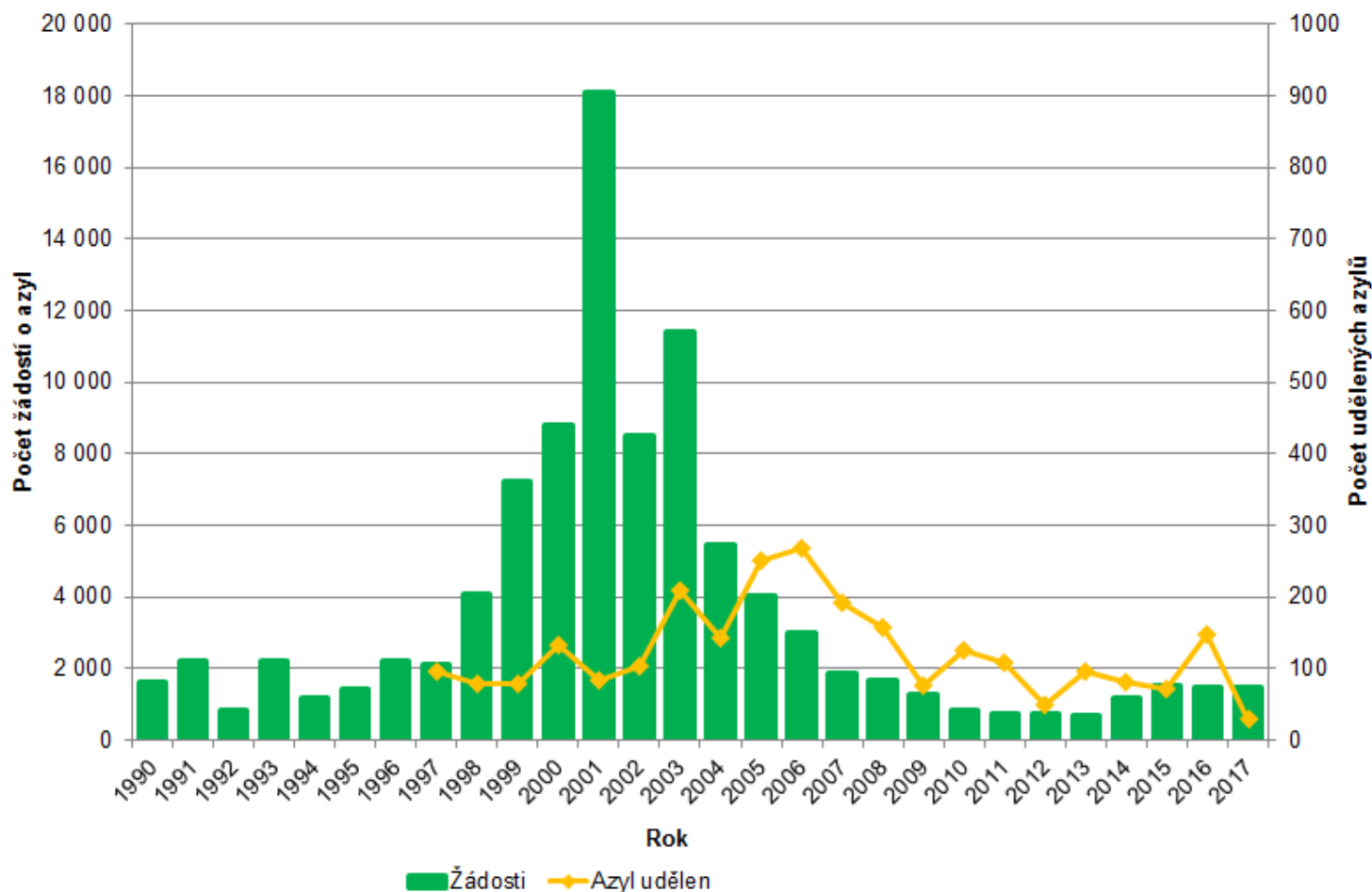

Zaměstnanost cizinců v Česku podle jejich postavení v zaměstnání (2004 – 2016)

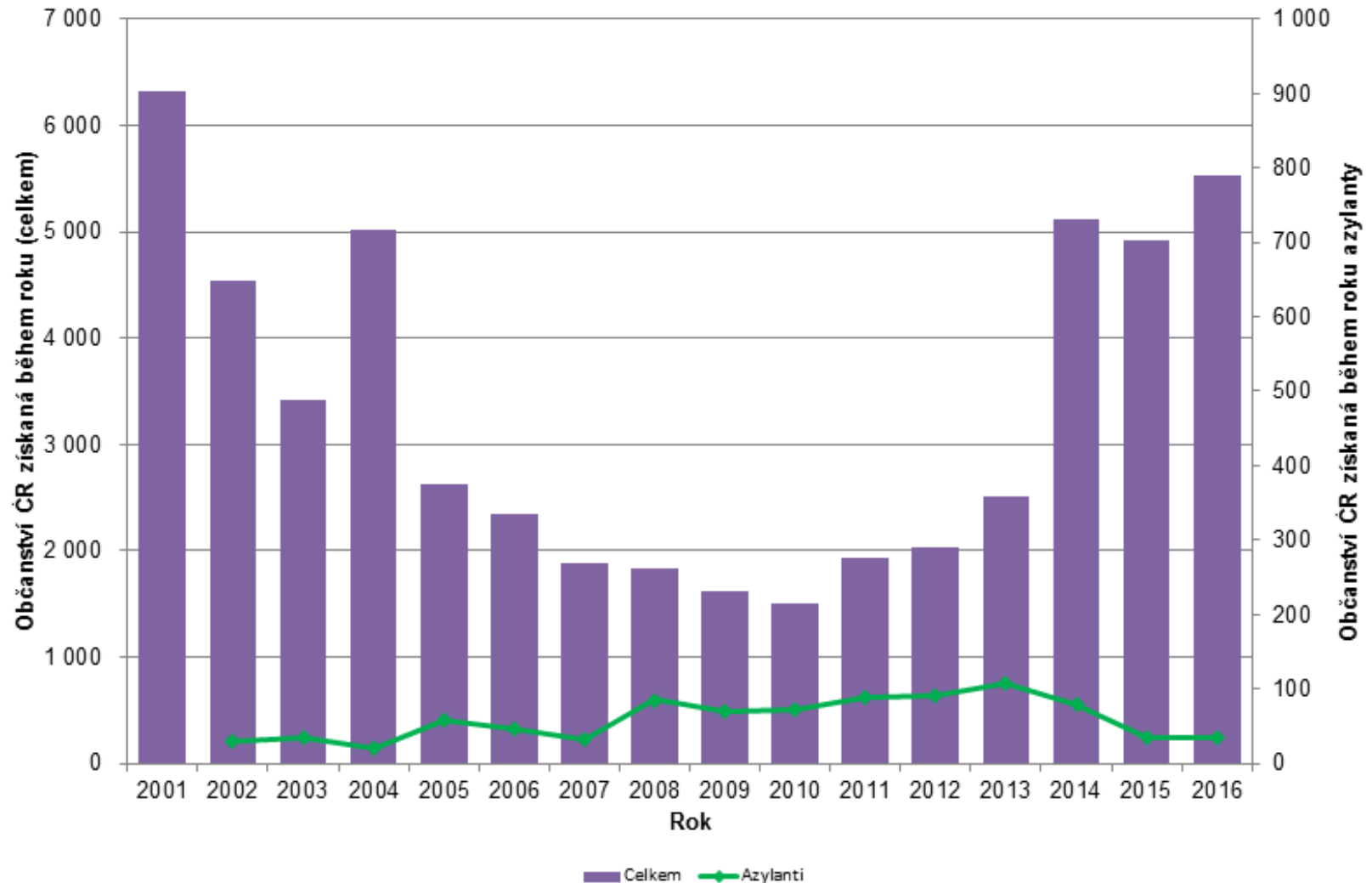

Žadatelé o azyl v Česku

- Celkový počet žádostí o mezinárodní ochranu (1997-2017): 86 128
- Azyl udělen (1997-2017): 2 571 (tj. 2,99 %)

Nabývání státního občanství cizinci (2001 – 2016)

Před rokem 1989

- „Železná opona" – téměř žádná imigrace
 - Dvě vlny: političtí uprchlíci z Řecka (14 tis.) a zemědělci z Bulharska (12 tis.); dále např. 16,7 tis. Romů ze Slovenska jen v roce 1947
 - V rámci mezivládních dohod s dalšími socialistickými zeměmi v rámci tzv. internacionální pomoci přicházeli pracovníci z Polska, Jugoslávie, Maďarska, Kuby, Angoly, Mongolska, Severní Korey a Vietnamu
 - 37 tis. cizinců v roce 1985 (0,36 % obyvatel), ale ti byli často segregováni a nebyli v tehdejší společnosti příliš viditelní: jejich život byl převážně uzavřen v rámci výrobních závodů a lokalit většinou s hromadnými ubytovny
 - Na druhé straně významná emigrace obyvatel (Kučera, 1994):
 - Židé a politicky angažované osoby – před 2. světovou válkou
 - Němci – 2,8 mil. (1945-1947)
 - 1948 – 1989:
 - Kolem roku 1948: 40 000
 - 1968 – 1969: 80 000
 - 1969 – 1989: 150 000 (UNHCR: 250 000)
 - Celkem emigrace (1948-1989): odhad 500 tis. osob (ale jen 6,5 tis. zaregistrováno)
-

Po roce 1990

- Změny v migračních tocích ovlivněny:
 - Rozpadem Československa (1993)
 - Vstupem do NATO (1999)
 - Vstupem do EU (2004)
 - Přistoupením k Schengenskému prostoru (2007)
- Nejprve tranzitní země pro země západní Evropy, poté imigrační země (s kladným migračním saldem)
- Hlavní „pull“ faktory: rychlost ekonomické a politické transformace, migrační politika (nebo spíše „ne-politika“), ekonomická výkonnost, poptávka po pracovní síle
 - Přerušeno pouze v případě ekonomické krize/ při propadech ekonomiky

Vývoj české migrační politiky

- ▶ V tvorbě české migrační politiky hraje trvale zásadní roli MV ČR, resp. přímo odbor azylové a migrační politiky (ředitel: 1992-2016: PhDr. Tomáš Haišman)
- ▶ V poslední době je zřejmé, že MV ČR tuto svoji úlohu ještě více posiluje, což lze považovat za znak procesu centralizace rozhodování o migrační politice.
 - ▶ Např.: převedení odpovědnosti za koordinaci integrační politiky zpět z MPSV na MV ČR k srpnu 2008, přebrání agendy vydávání povolení k trvalému pobytu od cizinecké policie na MV ČR (k 1.1.2009), vydávání tzv. zelených karet MV ČR, agenda dlouhodobých pobytů a dlouhodobých víz od roku 2011...
- ▶ Do oblasti migrační politiky však také zasahují i jiní aktéři, zejména ostatní ministerstva (především MPSV ČR či MPO ČR) se snahou si vytvořit „vlastní“ opatření k řízení migrace, jako tomu bylo například u přípravy projektu zelených karet.

Vývoj české migrační politiky

- ▶ V obecné rovině lze konstatovat, že česká migrační politika spíše není založena na detailních sociálně-ekonomických analýzách současných a budoucích trendů.
- ▶ V průběhu doby však můžeme vysledovat zřetelný posun od pasivního k aktivnějšímu a systematičtějšímu přístupu k řešení migračních otázek v politické i praktické rovině.
- ▶ Rovněž je vhodné zdůraznit silný vliv EU na tvorbu české migrační politiky (tzv. europeizace migrační politiky).
- ▶ Dalším důležitým obecným rysem je apolitičnost české migrační politiky – doposud převládal zde spíše byrokratický přístup k řízení migračních otázek.
- ▶ Změna s uprchlickou krizí 2015 – i v Česku již téma migrace a integrace migrantů vysoce zpolitizovaným tématem, využívaným v předvolebních kampaních (otázka dlouhodobějšího efektu?)

1990 – 1995: „laissez- faire“

- ▶ Zásadní změna migrační politiky a souvisejících zákonů, nyní již založených na principech svobodné a demokratické společnosti.
 - ▶ Mezi roky 1990 a 1995 Česko praktikovalo přístup „laissez faire“, kdy počet přicházejících cizinců nebyl v zásadě nijak usměrňován.
 - ▶ Poprvé zavedeny různé typy povolení k pobytu, ale v zásadě byli cizinci pouze evidováni.
 - ▶ Na druhé straně ale pro ně téměř neexistovala – kromě sňatku s českým občanem – možnost, jak se v zemi trvale usadit a jak získat občanství.
 - ▶ Samotná žádost o povolení k pobytu se mohla podávat přímo na území ČR (nyní tak lze učinit téměř výhradně pouze na zastupitelských úřadech).
 - ▶ Nově byl zaveden institut trvalého pobytu.
-

1996 – 1999: zpřísnění pravidel

- ▶ V následujícím období, mezi lety 1996 a 1999, jsou imigrační zákony i praxe poprvé zpřísnovány: důvody jsou nejen vnitřní (jako např. rostoucí nezaměstnanost – z 3,9 % v roce 1996 na 8,7 % v roce 1999 – nebo obavy z dlouhodobých dopadů nelegální migrace), ale především vnější – snaha o harmonizaci národní legislativy s předpisy EU.
- ▶ V roce 1999 je přijat nový cizinecký i azylový zákon, které vstupují v platnost k 1. lednu 2000.
 - ▶ *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, v platném znění*
 - ▶ *Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), v platném znění*
- ▶ Změna v režimu pobytu cizinců přináší cizincům nemalé obtíže a krátkodobě snižuje objem migrace.
- ▶ Z dlouhodobého hlediska bylo zásadní změnou to, že zákon začal cizincům umožňovat, aby po deseti letech dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt.
- ▶ Poprvé tak byla připuštěna možnost trvalého přistěhování cizinců, kteří se mohli výhledově stát i českými občany.
- ▶ Dalšími důležitými zákony, které určují nastavení české migrační politiky nebo řeší otázky s ní související, jsou např. *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů v platném znění*; *Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti v platném znění* nebo *Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) v platném znění*. Podrobný seznam viz: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

2000 – 2004 (2006): snahy o více aktivní a systematický přístup

- ▶ Pro období mezi lety 2000 a 2004 (příp. až 2006) jsou typické snahy o formulaci ucelené imigrační a integrační politiky.
- ▶ V roce 2000 je vládou přijata první *Koncepce integrace cizinců* (Usnesení vlády ČR ze dne 11. prosince 2000 č. 1266) – ovšem velmi obecná a proklamativní.
- ▶ V roce 2003 jsou přijaty *Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců* (Usnesení vlády ČR ze dne 13. ledna 2003 č. 55)
 - ▶ *Zásady* jasně stanoví řídicí roli státu v oblasti migrace a nutnost koordinovaného postupu všech státních orgánů, orgánů územní a zájmové samosprávy včetně spolupráce s nevládním sektorem.
 - ▶ Dále zdůrazňují boj proti nelegální migraci a podporu legální migrace.
 - ▶ Nicméně tyto *Zásady* jsou velmi stručné a nejsou rozpracované do podoby strategie, což významným způsobem limituje jejich použitelnost a přijímané novely výše uvedených zákonů v sobě odrážely spíše nutnost harmonizace předpisů s legislativou EU než prosazování uceleného a jednotného názoru.
- ▶ Vládní projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ – ale bez skutečného efektu na trh práce kvůli příliš striktnímu nastavení podmínek vstupu cizinců do projektu (2003 – 2010: 3 500 osob) (detaily viz Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010, str. 68-69)

2005 – 2007 (2008)

- ▶ Nové rozdělení migrantů v závislosti na jejich zemi původu (občané EU X občané tzv. třetích zemí)
- ▶ Příznivá ekonomická situace v letech 2005 – 2007 (příp. až 2008) s nízkou mírou nezaměstnanosti (kolem 5 %) a s ekonomickým růstem vede k příchodu řady zahraničních pracovníků, kteří své uplatnění nachází především na méně kvalifikovaných pozicích.

2008 – 2014

- ▶ Celosvětová ekonomická krize
- ▶ Patrná snaha o redukci počtu cizinců žijících v Česku
 - ▶ po nějakou dobu nebyla cizincům z tradičních zdrojových zemí migrace v Česku (např. z Ukrajiny, Vietnamu nebo Mongolska) vydávána víza
 - ▶ Projekt MV ČR „dobrovolné návraty“
 - ▶ Realizován v období 16. 2. 2009 až 15. 12. 2009 ve dvou fázích.
 - ▶ Určen pro legálně i nelegálně pobývajících cizince, kterým nabízel úhradu leteckého vycestování ze země a příspěvek na znovusazení se v zemi jejich původu (v první fázi 500/250 eur pro dospělého/dítě do 15 let, ve druhé fázi 300/150 eur).
 - ▶ Možnosti tohoto vycestování využilo za celou dobu trvání projektu 2 089 legálně pobývajících osob a 169 nelegálně pobývajících; náklady na projekt činily 85,1 mil. Kč (MV ČR, 2009).
- ▶ Po nějakou dobu nebyla cizinců prodlužována pracovní povolení a nová nebyla vydávána
- ▶ Jednoznačné upřednostňování domácích (tj. včetně občanů EU/EHP) pracovní síly.

2014 –

- ▶ Koordinační orgán pro řízení ochrany státních hranic a migraci – ustanoven v roce 2006, od roku 2015 funguje na vládní úrovni
- ▶ Nový zákon o státním občanství - od roku 2014 je možné mít dvojí občanství
 - ▶ *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů v platném znění*
- ▶ Dne 29. července 2015 byla Usnesením vlády č. 621 schválena nová Strategie migrační politiky České republiky
 - ▶ Prioritní oblasti:
 - ▶ integrace cizinců
 - ▶ nelegální migrace a návratová politika
 - ▶ mezinárodní ochrana (azyl)
 - ▶ vnější dimenze migrace
 - ▶ legální migrace
 - ▶ volný pohyb osob v rámci Evropské unie a schengenského prostoru
 - ▶ provázanost se společnými politikami Evropské unie
 - ▶ Viz <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudVW09NQ%3d%3d>
 - ▶ V přípravě novela zákona o pobytu cizinců (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů)

2014 –

Hlavní prvky:

- ▶ Vypořádávání se s **uprchlickou krizí** (především „bezpečnostní“ opatření)
 - ▶ 2015: I 525 žádostí o mezinárodní ochranu (růst o 369 (32 %) v porovnání s rokem 2014) X azyl udělen pouze v 71 případech (5 %), doplňková ochrana udělena v 399 případech (26 %)
 - ▶ nejúspěšnější při zisku azylu byli občané Sýrie (29 osob), Ukrajiny (7), Moldavska (6), Arménie, Běloruska a Iráku (po 4 z každé země)
- ▶ **Nový růst české ekonomiky** – volání po novém náboru pracovních sil ze zahraničí, především z Ukrajiny
 - ▶ Zvláštní postupy pro vysoce kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny
 - ▶ Usnesení vlády České republiky č. 912/2015 Sb. ze dne 9. listopadu 2015
 - ▶ od listopadu 2015; pro 500 osob ročně; ISCO 1-3 (Zákonodárci a řídící pracovníci; Specialisté; Techničtí a odborní pracovníci)
 - ▶ Režim zvláštního zacházení pro kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny
 - ▶ Usnesení vlády České republiky č. 703 Sb. ze dne 27. července 2016
 - ▶ Od srpna 2016; pro 5 000 osob ročně; ISCO 4-8; primárně pro technické profese

2014 –

- ▶ V současné době mohou občané tzv. třetích zemí získat trvalý pobyt obecně po 5 letech nepřetržitého pobytu v ČR (započítává se doba pobytu na dlouhodobé vízum a povolení k dlouhodobému pobytu), kdy jim je zároveň s ním přiznáno postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta v EU.
- ▶ Na svoji žádost může následně cizinec získat občanství nejméně po pěti letech povoleného trvalého pobytu na území ČR (po kterou se musel převážně zdržovat v ČR), za podmíněk, že v posledních pěti letech nebyl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, prokáže znalost češtiny a plní povinnosti vyplývající z předpisů ohledně placení daní, zdravotního pojištění apod.

Shrnutí vývoje české migrační politiky

- ▶ Od roku 1990 do současnosti tato politika opsala v jistém slova smyslu kruh od modelu diskriminačního přes multikulturní k modelu občanské integrace
- ▶ Tj. od pohledu na imigranty jako na skupinu k pohledu na imigranty jako jednotlivce, kteří by se měli ve svém vlastním tempu (jakým budou zvládat jazyk, seznamovat se s českou historií a kulturou apod.) začlenit do většinové společnosti, přičemž jim nebude bráněno v udržování vazeb se zemí jejich původu nebo s komunitou jejich krajanů.
- ▶ Navíc převážně reaktivní politický nástroj s jasnými znaky nedostatečného systematického přístupu.

